

Kísérleti telepek, diplomácia és női szerepek

A II. Nemzetközi Erdőgazdasági Kongresszus és az IUFRO IX. kongresszusa

Fekete Lajos és Blattny Tibor Az erdészeti jelentőségű fák és cserjék elterjedése a magyar állam területén című korszakos jelentőségű művének bevezetője jelezte, hogy a magyar erdészet már 1913-ban komoly nemzetközi esemény, az Erdészeti Kutatóintézetek Nemzetközi Uniója (IUFRO) soron következő kongresszusának megrendezésére készül.

Abban az évben a magyar kísérleti állomás tizenöt éves múltja tekintett vissza, s az európai élvonalba tartozott. Az első világháború az utolsó pillanatban hiúsította meg konferenciát. Többek között dr. Oroszi Sándor és dr. Barthá Dénes selmebányai erdészeti oktatással kapcsolatos kutatásai nyomán ismert, hogy a magyar erdészeti kutatás és oktatás az impériumváltás nyomán, 1918 telén katasztrofális infrastrukturális helyzetbe került. Az ország erdőterületének növelése ezzel egy időben stratégiai kérdéssé lett, így az erdészeti kutatás újjáépítése is azzá vált.

Amikor az IUFRO 1928-as stockholmi ülésén Magyarország megkapta a lehetőséget arra, hogy hét évvel később erdészeti világeseménynek adjon otthont, a feltételek még távolról sem voltak adottak. Roth Gyula évtizedekkel későbbi leírásából kiderül, hogy bemutatható kísérleti telepek alig voltak az országban, s ilyen körülmények között

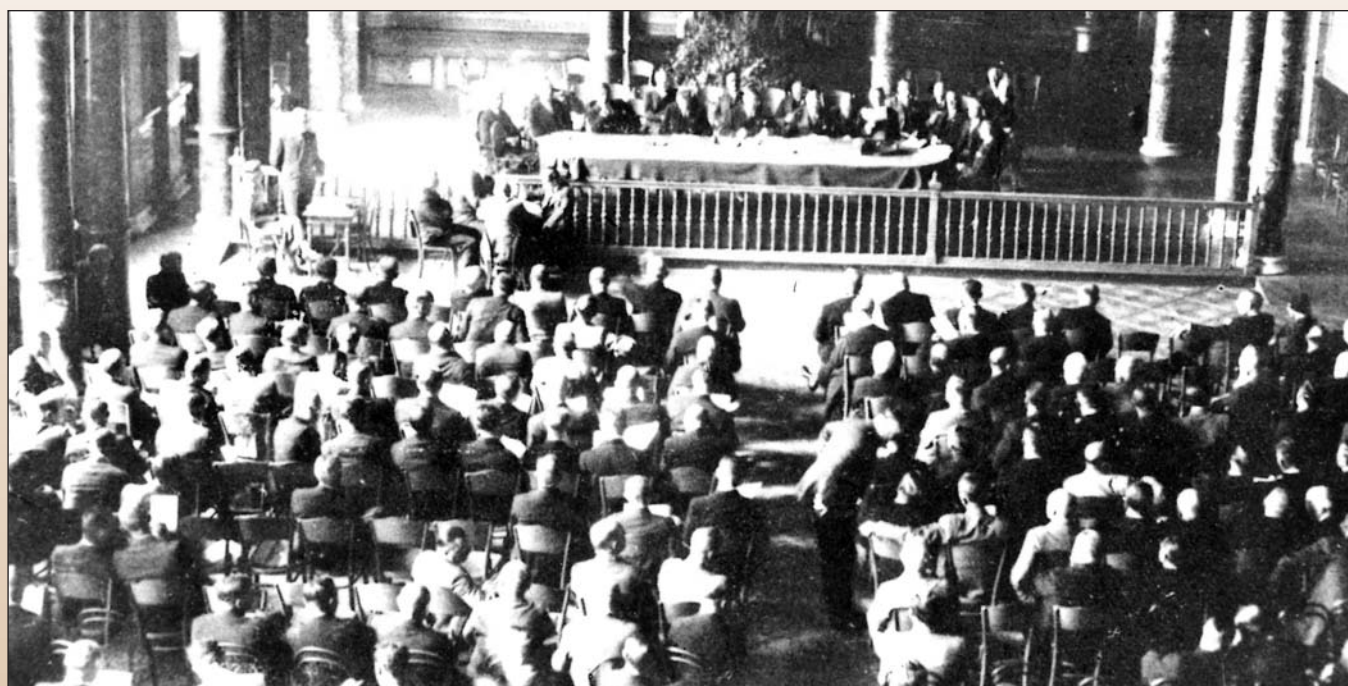
csak a csodával határos módon lehetett tudományos eredményeket elérni.

Az Erdészeti Lapokban 1936 őszén közölt konferencia beszámolójában Mibályi Zoltán szintén kiemelte, hogy Roth Gyulának 1928 és 1935 között szinte a semmiből kellett bemutatható erdészeti kísérleti területeket létrehozni. A legnagyobb kihívást 1919 után az jelentette, hogy korábban erdőgazdasági szempontból kevésbé jelentősnek tekintett területekre kellett kidolgozni a művelés alapelveit. Biró Zoltán 1925-ben a következőkben határozta meg a kutatás feladatát: „A lényeg az, hogy az eltávolított állomány helyét minél előbb olyan fiatalos foglalja el, amelynek egyes egyedei a rájuk nézve lehető legkedvezőbb körülmények között telepedtek meg, már az első időben gyorsan növekednek s mielőbb záródva, műszaki célokra alkalmas egyedekké fejlődnek. Azt hiszem, a felvetett kérdések mindegyike megérdemli azt, hogy velük nemcsak gyakorlati erdőgazdák, de az erdőgazdaság fejlődése érdekében a kísérleti állomás is behatóan foglalkozzék.” A kutatók mindamellett egy másik, Biró által is felvetett, kérdéssel, a magok nemesítésével is foglalkoztak. Fehér Dániel fogalmazott meg koherens és hosszú távú dendrológiai-genetikai kutatási programot.

Az Erdészeti Lapok Szerkesztősége 1926 elején elégedetlenségének adott hangot az erdészet mint tudomány meg-

becsültségével kapcsolatban. „...leszámítva az erdőmérnöki főiskola tanári karának méltó képviselőit, a magyar erdőgazdaságot a kongresszuson igen alárendelt számban képviseltük, holott minden bizalommal ott kellett volna látnunk az erdőgazdasági tudományoknak azokat a művelőit is, akik odakint a gyakorlatban sem szűnnek meg tudományos működést kifejteni. Ugyancsak így történetet meg az is, hogy az erdőgazdaság minden önállósága mellett is teljesen indokolatlanul a „mezőgazdaság” fogalomkörébe soroztatott be.”

Az idézett kommentár egy nagyszabású magyarországi természettudományi konferencia apropóján íródott, amelyen Roth Gyula és Fekete Zoltán a kulturális tárca vezetői elé tárták, hogy melyek a kutatás követendő irányai, ezeket az akkori intézményrendszer miért nem teszi lehetővé, s mi szükséges a továbblépéshez. Feltehetőleg a szakma határozott fellépésének is része volt abban, hogy az intézményrendszer ezt követően jelentősen bővült. 1926-tól jelent meg ismét az Erdészeti Kutatások című folyóirat, amelynek első folyamata 1899-ben indult, s amely 1918-ban megszakadt. Még 1926-ban megnyílt a püspökladányi Erdészeti Szik-kísérleti Telep, 1930-ban a kecskeméti Homokfásítási Kísérleti Telep, 1932-ben pedig a Gödöllői Arborétum. A kísérleti állomást 1933-ban kutatóintézeté minősí-

A II. Nemzetközi Erdőgazdasági Kongresszus ülése a Magyar Tudományos Akadémia Nagytermében (Fotó: Archív)

tették. A felívelés olyan jelentős volt, hogy az 1936-ban Magyarországon rendezett erdészeti világkongresszus és egyben IX. IUFRO kongresszus idejére a magyar erdészeti kutatás ismét világszínvonalon állt.

1936 augusztusában és szeptemberében három nemzetközi, erdészeti tárgyú kongresszus zajlott Magyarországon. A Nemzetközi Erdőgazdasági Kongresszust formálisan *Darányi Kálmán* hívta Magyarországra a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet felkérésére. Az IUFRO IX. kongresszusáról már volt szó, míg a harmadik eseményről, az alternatív üzemanyagokról folytatott tanácskozásról jegyzőkönyv hiányában jóval kevesebbet tudhatunk. *Dr. Király Pál* mutatott rá doktori disszertációjában, hogy döntő szerepet játszhatott az olasz-magyar diplomáciai együttműködés abban, hogy Magyarország megkapta a nemzetközi kongresszusok és csatlakozó események rendezési jogát.

Az 1920-as évek közepére a *Benito Mussolini* fasiszta rezsimje által vezetett Olaszország, s annak növekvő presztízse nemcsak kulcsszerepet játszott Magyarország elszigeteltségének lebontásában, de olasz tőke állt egyes komoly stratégiai fontos infrastrukturális beruházások mögött is.

Nem kevésbé fontos tényező, hogy Róma már az 1920-as években a nemzetközi mezőgazdasági szervezetek székhelye volt. A konferenciák diplomáciai kontextusához hozzátartozik, hogy az 1936-os év csak utólag tűnik békeévnek. Japán akkor már öt éve háborúzott pán-ázsiai terveinek megvalósításáért, Olaszország az év során szállta meg és csatolta kelet-afrikai gyarmatbirodalmához Etiópát. Spanyolországban 1936 júliusában tört ki a polgárháború. A világ közvéleménye az augusztusi olimpiai játékok kapcsán is szembesülhetett azzal, hogy Németországban az NSDAP faji alapon végrehajtott szelektív jogfosztás és terror mellett építette a totális államot. A Szovjetunióban 1936-ban vette kezdetét az úgynevezett csisztká, a milliokat tönkretévó internálások és kivégzések újabb hulláma.

Fontos megemlíteni, hogy 1936-ban a világ erdőterületeinek nagy részét gyarmati adminisztráció kezelte. Ez volt a helyzet Indonéziában, Dél- és Délkelet-Ázsia jelentős részén és Nyugat-Afrikában is. A távolságok mellett részben ezek a feszültségek és uralmi viszonyok okozták, hogy az Erdőgazdasági Nemzetközi Kongresszuson voltaképpen 32 ország képviseltette magát. Az Európán kívüli államok közül csak Argentína, Uruguay és Chile, valamint az USA és Ausztrália volt jelen.

Az akkor Indokínának nevezett, a mai Kambodzsát és Vietnámot magában foglaló területet, valamint Líbiát, Palesztinát, Indiát és Burmát francia, illetve brit tisztviselők képviselték. A legnépesebb, több mint két tucat főt számláló delegációkat Lengyelország és a szomszédos országok, így Ausztria, Románia, és Csehszlovákia adták. Emellett a finn, a német, a jugoszláv, a svájci, az amerikai (USA) és az olasz részvétel volt kiemelkedő. Ezzel szemben mindössze két bolgár, és egy-egy belga, török, norvég és észt küldött volt jelen. A magyar résztvevők nélkül a teljes létszám 345 fő volt. Az már nem meglepő, hogy az IUFRO kongresszuson ennél jóval kevesebben, huszonegy ország mintegy nyolcvan erdésze vett részt.

Az Erdészeti Lapokban közölt részletes beszámolóban, az akkoriban már egy évtizede tudományos pályán tevékenykedő Mihályi Zoltán az erdészeti kongresszus diplomáciai jelentőségét humorosan, de sokat mondóan érzékeltette: *„Úgy véljük, a hölgyek se bánták meg, hogy eljöttek. Minden érdekelte őket és kedvesen tudtak lelkesedni, főleg pulikutyá, lovas csendő és hasonlító néprajzi dolgokért. És nekik lehetett kicsit a revízióról is beszélni...A budai oldal páratlan szépségeiben gyönyörködvén, az egyik angol hölgy a Mátyás-templomban mindenáron Szent István koronáját is látni akarta. Megmagyaráztuk neki, hogy azt nem lehet egy hatósért végigmustrálni, hogy a koronaőri méltóság a legdíszesebb kitüntetés, s hogy a föld egyszerű népe is azért jön fel a messze kis falvakból a koronázásra, hogy egyszer az életben láthassa a szent koronát, a magyar állameszme szimbólumát. És akkor megértette, hogyan lehet Magyarország király nélkül is királyság! Nem lenne teljes a beszámolómnak, ha megfedekeznenék a tolmácsszolgálatot ellátó két hölgy-útitársunkról, Kossow Józsefnéről és Papp Erzsébetéről, akik pompás nyelvtudásukkal, kultúrájukkal, szemetvidítő megjelenésükkel és megnyerő kedvességükkel elvitathatatlanul a legsikeresebben reprezentálták a magyar nő szeretetreméltó sokoldalúságát. És több hasznára voltak az árva magyar ügynek, mint egy fél tucat átlag diplomata.”*

A Nemzetközi Erdőgazdasági Kongresszus hivatalos kiadványa számos fényképet közölt a jelen levő feleségek számára szervezett úgynevezett Női Bizottság eseményeiről. A képaláírásokból azonban rendszerint csak a magyar arisztokrácia körébe tartozó nők nevei derülnek ki. A nők 1936-os budapesti jelenlé-

tét Roth Gyula két évtizeddel később publikált cikke más kontextusban emelte ki. Roth az IUFRO kongresszus kapcsán arra hívta fel a figyelmet, hogy a női résztvevők száma számottevően nőtt az 1920-as évekhez képest. Az erdészszakmában tehát akkoriban tűntek fel a nők.

A Nemzetközi Erdőgazdasági Konferencia kilenc szekciójának fő munkanyelve a francia volt, de igen sok előadás hangzott el németül és angolul, valamint a felszólalók anyanyelvén is. A szabályok szerint csak arról a témáról lehetett vitatkozni, amely franciául vagy magyarul legalább összefoglaló szintjén elhangzott. Roth Gyula a VI. számú, az erdőgazdaság és a vidék kapcsolatával szekció egyik alelnöke volt, amely a kiadvány alapján, a legtöbb előadás színhelye is volt. Amennyire azt a hivatalos kiadványból meg lehet ítélni, kiemelt érdeklődés ezen kívül az erdőstatistikát övezte. Ez utóbbiban a hozzászólók kivétel nélkül azt hangsúlyozták, hogy minden szereplő érdeke, hogy összehasonlítható adatok álljanak rendelkezésre a világ erdeiről. Meglepően kevés tér jutott azonban a fairpar és a kereskedelem kérdésének.

Az 1936-ban Magyarországon zajló nemzetközi erdészeti események egyik legfontosabb hozadéka az volt, hogy a Nemzetközi Erdőgazdasági Kongresszus folytatásaként 1937 májusában, szintén Budapesten összeülő nemzetközi ülés kinyilvánította, hogy a nemzetközi közösség létre kívánja hozni az állandó Erdőgazdasági Bizottságot (CIS), amely 1938-ban megalakult és első elnöke éppen Waldbott Kelemen, az OEE akkori elnöke lett.

Balogh Róbert
történész

Felhasznált irodalom

- Bartha Dénes – Oroszi Sándor: Selmec. Selmec. Sáros Selmec... Vademecum erdészek számára, Erdészettörténeti Közlemények IV., Budapest-Sopron, 1991
- Biró Zoltán: Aktuális kérdések II., Erdészeti Lapok, 1925. 4–13.
- Király Pál: Erdészeti politika a két világháború között az Országos Erdészeti Egyesület történetének tükrében, Sopron, 1987. (kézirat)
- Mihályi Zoltán: Külföldi erdészek Magyarországon, Erdészeti Lapok, 1926. 829–871.
- Roth Gyula: Erdőgazdaságunk a természettudományi országos kongresszuson, Erdészeti Lapok, 1926. 2–19.
- Roth Gyula: A magyar erdészeti kutatásügy története 1898-tól 1940-ig, *Erdészeti kutatások: Az Erdészeti Tudományos Intézet közleményei* 3-4. (1958). 🌿